

JASMINA ŠEPETAVC

(Anti)junakinje feminističnega boja

Osrednja tema miniserije **Mrs. America** (2020) – feministični boj v ZDA, ki mu je uspelo v sedemdesetih letih 20. stoletja prodreti v *mainstream* politiko – bi bila zanimivo in predvsem poučno gledanje v kateremkoli obdobju, a kolesje časa je s svojim občutkom za ironični posmeh človeškim zablodam poskrbelo, da je bila serija dokončana in pripravljena za objavo na platformi *Hulu* v najprimernejšem trenutku. V kontekstu koronavirusnih politik, neposrečenih tiskovnih konferenc in izpostavljenosti posledicam bolezni, ki so znova pokazale globoke strukturne neenakosti v družbi, ter množičnih protestov proti rasizmu so enourne epizode, izdane sredi aprila, presegle funkcijo zgodovinske lekcije o feminizmu drugega vala ter osvetlile politična kolesja in razkole preteklosti, ki so nas pripeljali v bizarno leto 2020.

Ustvarjalki serije Dahvi Waller nastavljanje ogledala zgodovine sedanosti ni tuje: v preteklosti je kot scenaristka med drugim delala na kulturnih **Oglaševalcih** (*Mad Men*, 2007–2015) in manj izpostavljeni, a izjemno gledljivi seriji o zametkih komercialnega računalništva in kapitalizma Silicijeve doline, **Bitki za CTRL** (*Halt and Catch Fire*, 2014–2017). V *Mrs. America* ustvarjalci sledijo sloganu obdobja »zasebno je politično« in nas skozi čas po optimizmu seksualne revolucije in različnih civilnih gibanj za pravice manjšin konec šestdesetih let spretno vodijo preko fokusa na posamezne ženske s feminističnega in profeminističnega pola. Prvi vključuje znamenite feministke drugega vala: denimo Betty Friedan (Tracey Ullman), avtorico knjige *The Feminine Mystique*, ki naj bi sprožila drugi feministični val; Glorio Steinem (Rose Byrne), urednico kultne feministične revije *Ms.*; Shirley Chisholm (Uzu Aduba), ameriško kongresnico in prvo temopolto kandidatko za predsednico ZDA; političarki Bello Abzug (Margo Martindale) in republikanko Jill Ruckelshaus (Elizabeth Banks) itd. A glede na sodobno politično krajino je primerno, da se prva epizoda serije o kulturnih feministkah posveti njihovi goreči nasprotnici Phyllis Schlafly, ženski, ki

je zunaj konteksta ameriške zgodovine mednarodni gledalci verjetno ne poznajo, a je kljub temu izjemno pomembno vplivala na sodobne prijeme konservativne politične struje. V vlogi izjemna Cate Blanchett jo upodobi kot mater šestih otrok, poročeno s politično povezanim odvetnikom Fredom (John Slattery) ter kljub stereotipu konservativne gospodinje izjemno ambiciozno in že leta politično aktivno. Je visoko izobražena strokovnjakinja za obrambno politiko, ki si želi delovati na najvišji ravni ameriške politike, zato entuziastično sprejme povabilo (preveč) spogledljivega kongresnika Phila Crana (James Marsden) za sestanek z njenim konservativnim idolom, senatorjem Barryjem Goldwaterjem. A ta jo namesto o sporazumu o nuklearnem oboroževanju, o katerem ve več kot vsi moški na sestanku skupaj, sprašuje o njenem mnenju glede boja feministk za ERA.

Na tem mestu tisti, ki nismo iz ZDA, potrebujemo nekaj zgodovinskega konteksta: ERA je predlagani amandma k ameriški ustavi, ki bi zagotavljal enake pravice državljanek in državljanov, ne glede na njihov spol. Amandma sta že leta 1923 napisali feministki Alice Paul in Crystal Eastman, a je šele v sedemdesetih požel širšo podporo tako med demokrati kot republikanci. *Mrs. America* kaže aktivistični boj za ratifikacijo amandmaja v posameznih državah, za katerega se je pred organiziranim nasprotovanjem konservativne struje na začetku desetletja zdelo, da bo brez težav sprejet.

Ko Phyllis Schlafly, ki je ERA prej zares ni nikoli zanimal, reče: »Nikoli nisem bila žrtev diskriminacije. Mislim, da nekatere ženske za svoje neuspehe rade krivijo seksizem, namesto da bi priznale, da se niso dovolj potrudile,« se moški zadovoljno vrnejo k sestanku, njo pa določijo za zapisničarko. Prizor vsakdanjega seksizma bi lahko šel v več smeri: navajeni hollywoodske fikcije, ki emancipacijo v zadnjih letih od časa do časa lično pakira v močne ženske, bi pričakovali, da bo sestanek katalizator za feministični upor, da bo ženska odkorakala iz sobe in nato patriarhom »pokazala hudiča«. A opraviiti imamo z resnično zgodbo in Phyllis Schlafly na sestanku oportunistično ugotovi, da je moški na oblasti mogoče ne bodo poslušali, ko teče beseda o nuklearnem oboroževanju, jo bodo pa takrat, ko bo govorila v imenu svojega spola, sploh če bo njeno mnenje potrdilo patriarhalno moč. Tako okoli sebe zbere prestrašene gospodinje, ki se bojijo, da enake pravice pomenijo, da bodo morale možem plačevati preživnino, religiozne gorečnejše in celo kuklusklan; ta eklektična družba pa postane njena zvesta pehota v gibanju STOP-ERA (akronim za *stop taking our privileges*). Ironija zgodbe je seveda ta, da je bila Phyllis Schlafly daleč od

pohlevne gospodinje in matere – v resnici je v teku desetletja postala vplivna osebnost ameriške politike in ključna podpornica Reagana v njegovi predsedniški zmagi.

Mrs. America si z zarisovanjem velikega zgodovinskega loka ameriškega aktivizma in politike zastavi velik zalogaj, ki bi v slabše izdelani seriji bržkone pomenil, da ustvarjalci pri tem žrtvujejo nekaj karakterizacije glavnih likov. In do neke mere lahko seriji očitamo predvsem to, da kljub izpostavljanju rasizma, razrednih razlik in homofobije feminističnega gibanja delno reproducira težavo – v njenem fokusu niso temnopolte ženske, revne ženske, niti lezbijke, ki jih je mati gibanja, Betty Friedan, skozi leta odklanjala kot »roza nevarnost« (*lavender menace*) za feminizem. A miniseriji v devetih urah in množstvu zgodb kljub vsemu uspe prikazati kompleksne ženske, razpete med nasprotujoča si pričakovanja. Pri tem je treba poudariti, da je za kakovost izdelka ključen izbor igralk, med katerimi ni šibkejšega člana. Cate Blanchett, ki resnično zagovornico gospodinjo zadene do zadnjega tika obraznih mišic, gurujke sodobnih gibanj proti splavu, LGBT skupnosti in feminizmu ne naredi ravno simpatične, a z niansiranjem občasnih dilem (denimo glede sinove homoseksualnosti, ki se ne vklaplja v njeno protigejevsko agendo) pri gledalcih doseže, da morajo na koncu serije priznati intelekt in iznajdljivost osovražene ženske, ki je svojo energijo pred smrtjo še zadnjič (zgrešeno) uporabila za vehementno podporo Trumpu. Niti v preprostih dualizmih dobrega in zlega ne obstajajo druge ženske; feministke so lahko neizprosne, ambiciozne in konfliktno. Bella Abzug (odlična Martindale) je prikazana kot izjemno energična političarka, zavezana feministični agendi, a hkrati pragmatična do te mere, da včasih najranljivejše skupine gibanja pusti za sabo. Uzu Aduba je izjemna v vlogi odločne in razpete Shirley Chisholm, ki ji temnopolta skupnost očita, da je kandidatka za feministke, slednje, predvsem Abzug, pa jo v »politično realistični« maniri

podpirajo zgolj simbolično. Sarah Paulson pa upodobi Alice, negotovo fiktivno gospodinjo v skupini STOP-ERA, ki vse bolj dvomi v nazore organizacije in prijateljico Phyllis. Epizoda Houston, v kateri se znajde (po nesreči) zadeta na feministični konvenciji kot nekakšna Alica v čudežni feministični deželi, pa je ena najboljših epizod letošnje televizije.

Miniserija vizualno ostaja zvesta obdobju sedemdesetih: kostumografija, scenografija in maska uspejo poustvariti resnične osebe in kraje tako zvesto, da zaključni kolaž posnetkov, pri katerih so se navdihovali ustvarjalci, deluje posebej afektivno – na koncu se zdi, da smo vseskozi gledali ženske, ki so prikazane šele na koncu vseh devetih delov, in fikcija kar naenkrat postane emocionalno resnična. Dialogi so večkrat vzeti iz dejanskih govorov in člankov akterk, ustvarjalci pa so v teku epizod uporabili tudi vrsto dokumentarističnih posnetkov demonstracij in zborovanj množic ali pomembnih prelomov desetletja. *Mrs. America* je politiki feminizma zavezana tudi z izborom ekipe za kamero, ki jo v večini sestavljajo ženske.

A največji prispevek miniserije je poziv, da premislimo odnos med medijskimi reprezentacijami in resničnostjo oziroma načini, na katere je resničnost mediatizirana in konstruirana: Phyllis Schlafly serija prikaže kot nekakšno pionirko »lažnih novic« in političnih »spinov«, ki so do danes postale stalnica (konservativne) politike. Po njeni reinterpretaciji sploh ni več pomembno, kaj v amandmaju zares piše (niti ga večina njenih sledilk in sledilcev verjetno ne prebere). ERA, ki naj bi izenačeval spola pri zadevah zaposlovanja, financ, ločitve itd., tako naenkrat postane lakmusov papir konservativnih anksioznosti – »zafrustriranih neporočenih prostitutk«, ki se poskušajo osvoboditi patriarhalnih spon; »perverznejšev«, ki jih ne privlači nasprotni spol in s tem nekako uničujejo tradicionalno družino ter kvarijo otroke; »morilk in morilcev«, ki zagovarjajo pravico do splava, itd. Da podpre svoje argumente,

si Phyllis Schlafly preprosto izmisli raziskave, citira podatke, ki ne obstajajo, ponareja številke udeležencev protestov ali reže in montira izjave feministk na način, da se na koncu zdi, kot da te kličejo k apokalipsi. V resnici so bile to strategije, ki jih ni uporabljala sama, temveč celo gibanje, ki je zgolj v desetletju korenito polariziralo ameriško politično krajino, navaja Marjorie Spruill v knjigi *Divided We Stand*. V njej podrobno opiše dve poti revolucije in protirevolucije obdobja, ki sta se, kot tolikokrat poprej, bili na račun pravic žensk in manjšin, pripeljali do Reagana in nazadnje do Trumpa. Phyllis Schlafly je bila samo ena v širši mobilizaciji segmentov družbe, ki so bili pred tem apolitični; Gloria Steinam, ki jo je v sedemdesetih v maniri prosvetljene liberalke podcenjevala in z njo ni želela debatirati, da je ne bi še bolj izpostavljala javnosti, pa je ob izidu serije rekla, da ta preceni domet konservativke in zgreši v tem, da ženske postavlja nasproti druga drugi: »Serija ustvarja vtis, kot da smo bile same sebi največje sovražnice, zaradi česar se zabriše dejstvo, kdo je bil v resnici naš sovražnik. Ne gre za to, da med nami ni bilo konfliktov – konflikti so seveda bili –, vendar v grobem nimamo dovolj moči, da bi bile svoj največji sovražnik.« A seriji takšno branje povzroča krivico. Če nas je Hollywood skozi življenja zavajal s srečnimi konci in zato skozi devet delov vseeno nekako upamo, da kljub resničnemu razpletu zmaga enakost, *Mrs. America* razkrije, da nobena od žensk zares nikoli ni imela iskrene podpore patriarhalnih »gospodarjev«. Tu ustvarjalci spretno uporabijo referenco na zgodovino feminističnega filma, **Jeanne Dielmann, 23, Quai du Commerce, 1080 Bruxelles** (1975, Chantal Akerman), ki se najprej pojavi med Aličinem zablojenim popotovanjem po feminističnem zborovanju in nato v nekakšnem metazaključku serije, ki pokaže, da življenja žensk z obeh polov, ne glede na njihov trud in ambicije, pogosto vodijo nazaj k tistemu znamenitemu prizoru Jeanninega dolgotrajnega lupljenja krompirja v domači kuhinji.

THE MORNING SHOW

BOJANA BREGAR

Dobro jutro?

Koncern Apple je konec leta 2017 oznanil, da z devetimi originalnimi serijami v razvoju vstopa na trg spletnih serij s svojo platformo, Apple TV+, v poskusu, da na dolgi rok uspe odškrniti znaten kos pogače Netflixu, ki še vedno trdno zasidran v milijonih domov obvladuje trg. Težka naloga za podjetje, ki konkurira številnim drugim in njihovim platformam, hkrati pa vstopa v igro brez izkušenj – toda lažja, ker si lahko privoščijo nakupe z razkošnimi ponudbami izkušenim TV-producentom in drugim ustvarjalcem, ki so se pridružili projektu.

Med njihovimi prvimi izdelki je bila znanstvenofantastična serija **Amazing Stories** (2020–), ki temelji na istoimenski seriji iz osemdesetih, njen takratni (in tudi novi) ustvarjalec pa je Steven Spielberg. Druga serija, ki jo je Apple uspel »ukrasti« Netflixu, je **The Morning Show** (2019–), ki temelji na knjigi Briana Stelterja, nekdanjega političnega novinarja, CNN-ovega komentatorja in medijskega svetovalca Hillary Clinton. Serija z naslovom *Top of the Morning: Inside the Cutthroat World of Morning TV* je zamišljena kot paradni konj nove Appleove televizijske avanture in naj bi nagovarjala zahtevnejšo publiko: odstira pogled za kuliso najbolj znanih ameriških jutranjih TV-oddaj ter skuša prikazati vsakdanji kaos ter osebne in profesionalne izzive, s katerimi se spoprijemajo znana in manj znana imena pred in za kamero TV-studiev.

Projektu je bilo že zgodaj namenjeno, da bodo v ospredju ženski liki; kot igralki in producentki sta bili angažirani dve ikonični imeni s preloma novega milenija: Jennifer Aniston in Reese Witherspoon. S svojim statusom »deklet iz sosesčine« sta bili zagotovo zelo zgovorna izbira. Čeravno bi jima bilo težko očitati nizek zvezdniški potencial, Jennifer in Reese vseeno nista ravno obraza »in the moment« Amerike, zato je njun izbor za zasedbo enega najdražjih produkcijskih projektov v svetu serij danes (budžet ene epizode je kar 15 milijonov dolarjev) zanimiv iz več vidikov.

Serija *The Morning Show* naj bi bila torej namenjena »zahtevnejšim« gledalcem Apple TV, predvsem tistim, ki so se razvadili ob ponudbi kakovostne TV in so po možnosti že